

บทที่ 1 อารัมภบท

นักสังคมวิทยาผู้เรื่อรนามคนหนึ่ง ชื่อ ยอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) ได้กล่าว
ว่า "อาชีพเป็นรากฐานที่แท้จริงของสังคมมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมสมัยใหม่ที่คนใช้อาชีพ
เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันขึ้น"⁽¹⁾ คำกล่าวเช่นนี้มีใช้จะพูดเกินความเป็นจริงเลย
ทั้งนี้ เป็นเพราะทุกเมื่อ เชื้อวันนับตั้งแต่ต้นนอนจนกระทั่งจะเข้านอนอีกครั้ง เราจะพบและต้อง
สร้างความสัมพันธ์กับผู้คนมากมายหลายตาที่ประกอบอาชีพต่างกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจเป็น
ความสัมพันธ์ทางตรง เช่น รับบริการจากผู้ทำหน้าที่บริการด้านการขนส่งทั้งที่เป็นการโดยสารรถ
เมลล์และรถแท็กซี่ ซื้อของจากพ่อค้าแม่ค้า รับบริการบำบัดรักษาโรคจากแพทย์และพยาบาล รับบริ-
การด้านการปกป้องคุ้มครองจากตำรวจและทหาร ตลอดจนรับการศึกษาจากครูอาจารย์ ความ
สัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์ทางตรงจากผู้ให้บริการและผู้ขาย ในขณะที่เดียวกัน เราก็มีความ
สัมพันธ์ทางอ้อมกับบุคคลอีกนับไม่ถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อน ดัง
เช่นสังคมเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ ปารีส ลอนดอน นิวยอร์ก และโตเกียว เป็นต้น คนที่
อาศัยอยู่ในสังคม เหล่านี้ย่อมมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ นับเป็นจำนวนแสนจำนวนล้านเพื่อให้ได้สิน
ค้าและบริการมาสนองความต้องการของตน ขอยกตัวอย่างสินค้าประเภทรถยนต์ จะมีคนที่เกี่ยว
ข้องกับการสร้างหรือผลิตรถ การขายและน้ำมันเชื้อเพลิงจำนวนมาก นับตั้งแต่การหาแร่เหล็ก
จากเหมืองแร่ในส่วนต่าง ๆ ของโลก การถลุงแร่และนำเอาเหล็กมาสร้างเป็นรถยนต์ ส่วนโรง
ผลิตรถยนต์ก็มีการแบ่งแยกสาขางานออกไปหลายประเภท นับตั้งแต่ช่างไฟฟ้า ช่างทำน็อตชนิด
ต่าง ๆ กัน ช่างทำเครื่องยนต์ พวงมาลัยและยางรถยนต์ ต่อมา หลังจากที่ผลิตรถยนต์ออกมาได้
แล้ว การส่งรถยนต์ออกจากโรงงานไปยังประเทศที่สั่งซื้อก็ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นอีกมากเช่นกัน
ในขณะที่เดียวกัน ตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ย่อมมีการแยกส่วนย่อยออกไปอีกหลายแผนก เช่น แผนก
ขาย แผนกโฆษณา แผนกบัญชี แผนกซ่อมและเปลี่ยนเครื่องอะไหล่ ฯลฯ ดังนั้น เราจึงเห็นได้
ว่า สินค้าประเภทหนึ่ง ๆ มีจำนวนผู้ประกอบการธุรกิจประเภทเดียวกันเป็นจำนวนมากที่มีส่วนทำให้

เราค้าใช้หรือบริโภคสินค้านั้น ๆ หนึ่ง ในชีวิตจริง คน ๆ หนึ่งมิได้ใช้สิ่งของเพียงอย่างเดียว แต่จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งของอื่น ๆ อีกนับเป็นร้อยเป็นพันที่นำมาสนองความต้องการ ทั้งที่เป็นความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์และสังคม ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่า คนเรามีความเกี่ยวข้องกับผู้คนที่เรารู้จัก และคนที่เราไม่รู้จักหรือไม่เคยเห็นหน้าค่าตามาก่อน ความเกี่ยวข้องดังกล่าวนี้มีส่วนทำให้คนรวมตัวกันเป็นสังคมขึ้นโดยมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ทางการประกอบอาชีพของสมาชิกในสังคมนั้นเอง

ความหมายของคำว่าอาชีพ

อาชีพคืออะไร

ความหมายของคำว่าอาชีพยังไม่อาจกำหนดให้แน่ชัดได้ว่า ความหมายที่แท้จริงน่าจะเป็นเช่นไร ทั้งนี้ ก็เพราะคำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นมักเป็นไปตามจุดประสงค์และเป้าหมายในการนำไปใช้ของคน กลุ่มคน หรือสถาบันแต่ละแห่ง ดังตัวอย่างเช่น นักเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า "อาชีพคือกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้และเป็นรากฐานที่สำคัญของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสังคม" ในขณะที่สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ให้ความหมายเพื่อใช้ในการสำรวจสำมะโนประชากรไว้ว่า "อาชีพหมายถึงชนิดของงานที่บุคคลคนนั้นกระทำอยู่ เป็นงานที่ทำแล้วได้รับค่าจ้าง เงินเดือน หรือสิ่งตอบแทนโดยไม่คำนึงถึงว่าจะได้รับในรูปของ เงินสดหรือสิ่งของ หรือ งานที่ทำโดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือผลกำไรให้แก่ธุรกิจของหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกในครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติหรือโดยการสมรส หรือโดยการอุปถัมภ์เลี้ยงดูในฐานะบุตรธิดา"

ส่วนคำจำกัดความขององค์การกรมการมหาดไทยแห่งสหประชาชาติ คือ "อาชีพได้แก่งานที่แต่ละบุคคลกระทำ โดยไม่จำกัดว่างานนั้นจะเป็นงานประเภทใดหรือจะก่อให้เกิดสถานภาพแก่ผู้ประกอบอาชีพนั้นเป็นการใด"(2)

จากคำจำกัดความที่เพิ่งกล่าวถึงนี้ เราอาจมองเห็นได้ว่าเป็นการให้ความหมายที่เน้นในแง่เศรษฐกิจเป็นสำคัญ จริงอยู่ที่ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าการประกอบอาชีพของคนจะมีส่วนสัมพันธ์กับรายได้แต่หากเราจะมองในมุมกว้างและศึกษาวิเคราะห์ลักษณะอาชีพทุกแบบทั้งที่มีปรากฏ

ในสังคมของเราเองและในต่างสังคมแล้ว เราจะพบว่าอาชีพมีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะทางด้านสังคมและด้านเทคนิคอีกด้วย ยิ่งในปัจจุบัน อาชีพได้จำแนกแยกย่อยออกไปมากมาย ทำให้เกิดความยากลำบากในการให้ความหมายเพื่อให้สามารถครอบคลุมลักษณะของอาชีพทุกประเภทได้ด้วยเหตุนี้ เราจึงน่าจะพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะสำคัญที่ประกอบกันขึ้นเป็นงานอาชีพมากกว่าจะพยายามหาคำจำกัดความมาให้ครบสมบูรณ์

อาร์เธอร์ ซอลซ์ (Arthur Salz) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันให้ทัศนะว่า ถึงแม้ว่าจะมีผู้ให้ความหมายของคำว่าอาชีพแตกต่างกันเพียงใดก็ตาม แต่งานอาชีพทุกประเภทจะมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้

ก. **ด้านเทคนิค** เป็นกิจกรรมที่ใช้กำลังกายและ/หรือสมองเพื่อการผลิตอย่างมีระบบรวมทั้งมีการจัดการ (management) รวมอยู่ด้วย

ข. **ด้านเศรษฐกิจ** เป็นกิจกรรมที่ทำแล้วได้รับผลตอบแทนซึ่งเป็นรายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีพ

ค. **ด้านสังคม** เป็นงานที่คนในสังคมยอมรับว่าเป็นงานสุจริตและไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อขนบธรรมเนียมศีลธรรมอันดีงาม⁽³⁾

คำอธิบายของอาร์เธอร์ ซอลซ์ ก็น่าสนใจออกไปอย่างกว้างขวางเช่นเดียวกับแนวทัศนะของยอร์จ ซิมเมล ทั้งนี้ เพราะทั้งสองมิได้ชี้แจงความหมายให้จำกัดไว้เฉพาะในแง่เศรษฐกิจเท่านั้น ดังเราจะเห็นได้ว่า คนบางคนประกอบอาชีพเป็นคนกวาดถนน แต่เขาก็ภาคภูมิใจเพราะเป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและคนยอมรับว่าเป็นงานสุจริต ส่วนบางคนมีอาชีพเป็นหมอดูที่ต้องใช้เทคนิคในการวิเคราะห์ตามโหราศาสตร์ และบางคนมีอาชีพเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ไม่รับค่าจ้างแรงงานเพราะต้องการช่วยเหลือสังคม เป็นต้น

ในแง่ของนักสังคมวิทยานั้น อาชีพมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดเพราะอาชีพก่อให้เกิดผลดังต่อไปนี้

1. แยกคนในสังคมเดียวกันออกเป็นส่วนเล็กส่วนน้อยตามสาขาอาชีพ เช่น ผู้ประกอบธุรกิจการเกษตร ธุรกิจอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมบริการ และข้าราชการ ซึ่งในกลุ่มอาชีพเหล่านี้ก็ยิ่งแยกย่อยออกไปอีก เช่นผู้ประกอบอาชีพธุรกิจการเกษตรจะแยกย่อยเป็น ชาวนา ผู้เลี้ยงไก่ ผู้เลี้ยงสุกร ชาวประมง ชาวสวนทุเรียน ชาวสวนส้ม ชาวสวนมะพร้าว ฯลฯ จากลักษณะ

การแบ่งเช่นนี้จะทำให้คนมีความแตกต่างกันและกันตามประเภทของงานที่ทำ และจะทำให้เกิดผล 2 ประการ คือ การแบ่งงานเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และเกิดความหลากหลายชั้นในสังคม ความหลากหลายนี้มีส่วนในการเพิ่มรสชาติและสีสันของการอยู่ร่วมกันในสังคมให้มากยิ่งขึ้น แทนที่คนในสังคมจะมีลักษณะและทำงานเป็นแบบเดียวกันทั้งสังคม

2. อาชีพจะยังผลให้คนเกิดความรู้สึกเป็นอิสระ สามารถคิดและทำงานตามที่ตนถนัด และเหมาะสมกับอุปนิสัยของแต่ละบุคคล

3. ในงานอาชีพแต่ละประเภทนั้นจะเป็นแหล่งรวมคนที่อยู่ต่างถิ่นและต่างพื้นเพเข้าด้วยกันเสมือนหนึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีลักษณะเดียวกัน เช่น มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่มีคนทำงาน 4,000 คน คนที่ทำงานในที่นั้นอาจมีถิ่นฐานบ้านเกิดตามจังหวัดต่าง ๆ อาจนับถือศาสนาและมีวัฒนธรรมเดิมต่างกัน แต่เมื่อคนเหล่านั้นมาอยู่รวมกันเพื่อประกอบอาชีพในมหาวิทยาลัยแห่งนั้น พวกเขาจะกลายเป็นกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์และความสนใจไปในแนวเดียวกัน รวมทั้งประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายของสถาบันนั้น ๆ

4. อาชีพมีผลต่อบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลเพราะอาชีพมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของบุคคลผู้นั้น

5. อาชีพมีส่วนช่วยเชื่อมโยงแต่ละบุคคลให้รวมกันเป็นสังคมขึ้นมา

6. อาชีพก่อให้เกิดความชำนาญพิเศษทางด้านเทคนิคแก่ผู้ที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นรูปแบบเฉพาะในสังคม เช่น แพทย์จะต้องฝึกความรู้ความชำนาญในการรักษาคนไข้ วิศวกรจะมีความรู้ในการก่อสร้างอาคาร และชาวไร่ต้องพัฒนาเทคนิคในการปลูกพืชเพื่อเพิ่มผลผลิต เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า นักสังคมวิทยาสนใจศึกษาอาชีพโดยเน้นวิเคราะห์องค์ประกอบหลักทั้งทางด้านเศรษฐกิจ เทคนิค และสังคมที่อาชีพนั้นเกี่ยวข้องไปถึง นอกจากนี้ ยังศึกษาในแง่ที่ว่าอาชีพเป็นกิจกรรมที่สำคัญของสังคมและทำหน้าที่เชื่อมโยงสายสัมพันธ์ให้คนรวมตัวกันเป็นสังคมขึ้น

อาชีพกับวิชาชีพ

ในการศึกษาเรื่องอาชีพนั้น มีคำหรือศัพท์อยู่ 2 คำที่เราน่าจะทำความเข้าใจอย่างละเอียด นั่นคือ คำว่าอาชีพ (occupation) กับคำว่าวิชาชีพ (profession) ดังที่ได้กล่าวแล้ว

ในตอนต้นว่า อาชีพหมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางด้านเทคนิค เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น คำว่าอาชีพจึงครอบคลุมไปถึงงานที่ใคร ๆ ก็ทำได้โดยไม่ต้องอาศัยการฝึกหัดมาก่อน เช่น งานที่ต้องใช้แรงงาน (manual works) และเป็นงานที่ผู้กระทำจะต้องได้รับการฝึกฝนเป็นพิเศษหรือเป็นงานที่ใช้ทักษะและการฝึกหัดขั้นสูง (technical works)

ตัวอย่างของงานประเภททั่วไป ได้แก่ กรรมกร คนกวาดถนน และภารโรง ส่วนงานที่ต้องฝึกหัดเป็นพิเศษ ได้แก่ แพทย์ วิศวกร และครูอาจารย์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า คำว่าอาชีพมีความหมายกว้างขวางครอบคลุมงานทุกประเภทที่มีอยู่ในโลกทีเดียว

สำหรับคำว่าวิชาชีพนั้นเป็นงานที่ใช้ทักษะและการฝึกหัดขั้นสูงเท่านั้น กิจกรรมที่เรียกว่าวิชาชีพจะต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพภายใต้การจ้ดระบบงานตามหลักวิทยาศาสตร์ อนึ่ง วิชาชีพยังแฝงด้วยอุดมการณ์ การสะสมความรู้ อาศัยแนวคิดสร้างสรรค์ และมีการประดิษฐ์ค้นคิดสิ่งใหม่เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งมีการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคเหล่านั้นไปยังอนุชนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น วิชาชีพจึงมีคุณลักษณะพิเศษดังนี้

1. เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยฝึกหัดทางเทคนิคอย่างเป็นทางการจากสถาบันการศึกษาที่คนยอมรับ การฝึกหัดและการเรียนรู้ต้องใช้เวลาานพอจนทำให้ผู้ที่เข้ารับการฝึกหัดมีความรู้และประสิทธิภาพภายหลังจากการเข้าฝึกอบรมแล้ว อนึ่ง การฝึกหัดวิชาชีพดังกล่าวอาจแบ่งออกเป็นลำดับขั้น เช่น ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง นอกจากนี้ ความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพนั้นจะกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไปในที่สุด เราจึงเรียกลักษณะด้านนี้ว่า องค์ประกอบทางด้านปัญญา (intellectual component)

2. เป็นกิจกรรมที่จะต้องฝึกฝนด้านทักษะในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเพื่อให้เกิดความรู้ความชำนาญในกิจกรรมนั้น ๆ หรือจะต้องมีองค์ประกอบทางด้านทักษะ (skill component)

3. การนำเอาวิชาชีพไปใช้จะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์บังคับเพื่อให้ผู้ที่ประกอบในวิชาชีพนำเอาความรู้ที่ได้รับสร้างคุณประโยชน์ให้แก่สังคม กฎเกณฑ์ดังกล่าวถึงนี้ เรียกว่าจรรยาบรรณ ซึ่งหมายถึงประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบวิชาชีพแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงของงานในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้วิชาชีพนั้น ๆ จรรยาบรรณนี้อาจ

เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ ตัวอย่างเช่น จรรยาบรรณของแพทย์ จรรยาบรรณของ
ทนายความ และจรรยาบรรณของครูอาจารย์ อาจเรียกองค์ประกอบนี้ว่าจรรยาบรรณ
(ethical component)⁽⁴⁾

จากข้อแตกต่างระหว่างการใช้ศัพท์สองคำนี้ ก่อให้เกิดการจำแนกแยกสาขาวิชาสังคม
วิทยาเกี่ยวกับอาชีพออกเป็น 2 สาขา คือ สังคมวิทยาอาชีพ (Sociology of Occupations)
และสังคมวิทยาวิชาชีพ (Sociology of the Professions) ในกรณีวิชาสังคมวิทยาอาชีพ
ชั้นเนื้อหาวิชา เน้นศึกษาถึงลักษณะทางด้านสังคมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทุกประเภท⁽⁵⁾ ส่วนวิชาสังคม
วิทยาวิชาชีพจะมุ่งค้นคว้าหาความสัมพันธ์ของคนที่ประกอบวิชาชีพเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยเรา สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมยังอยู่ในขั้นด้อยพัฒนา
(less-developed country) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ประเทศกำลังพัฒนา (developing
country) โดยประชากรส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 ประกอบอาชีพในงานไร้ฝีมือ (unskilled
labor) ทั้งที่เป็นชาวไร่ชาวนา และกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนผู้ที่ประกอบวิชาชีพนั้น
มีจำนวนเพียงเล็กน้อยหรือไม่เกินร้อยละ 10 ของแรงงานทั้งหมดของประเทศ ดังนั้น เราจึง
ควรให้ความสนใจศึกษาสังคมวิทยาอาชีพที่มีเนื้อหาวิชาครอบคลุมอาชีพทุกประเภท ทั้งที่เป็นอาชีพ
ทั่วไปและวิชาชีพเพื่อจะได้ เรียนรู้ถึงลักษณะโครงสร้าง รูปแบบและปัญหา ตลอดจนการปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงกิจกรรมอาชีพให้เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศ

ความสำคัญของการศึกษาเรื่องอาชีพ

ก่อนที่จะศึกษาวิชาใดก็ตาม เราน่าจะตั้งคำถามขึ้นในใจว่าประโยชน์ที่จะได้รับจาก
การศึกษาวิชาหรือเรื่องนั้น ๆ จะเป็นเช่นไร ทั้งนี้ เพราะการเรียนและการอ่านสิ่งใดเป็นการ
ลงทุนประเภทหนึ่งที่ต้องใช้เวลา และเงินทองซื้อหาเพื่อให้ได้ความรู้ขึ้น ด้วยเหตุนี้ เรา
จึงควรตั้งเป้าหมายหรือหาจุดประสงค์ว่าสิ่งนั้นจะให้ประโยชน์หรือผลตอบแทนคุ้มค่ากับทุนและแรง
กายที่เสียไปมากน้อยเพียงไร ในขณะเดียวกัน เป้าหมายของการศึกษายังได้เน้นถึงความเป็นเลิศ
ทางวิชาการด้วยการค้นคว้าวิจัยเพื่อให้ศาสตร์สาขานี้เจริญเติบโตในเชิงวิชาการต่อไปอีกด้วย ต่อ
ไปนี้จะกล่าวถึงผลที่จะได้รับจากการศึกษาวิชานี้อย่างละเอียด

สังคมวิทยาว่าด้วยการอาชีพจะให้คุณประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ก. ตัวผู้ศึกษา ผู้เรียนสาขาวิชานี้จะได้รับความรู้เกี่ยวกับลักษณะ การประกอบอาชีพของคนในสังคมของไทยและสังคมอื่น ๆ ทั่วโลก และวิวัฒนาการของอาชีพนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งการคาดการณ์ว่าแนวโน้มการประกอบอาชีพในอนาคตจะเป็นเช่นไร ในหนังสือเล่มนี้ได้ยกตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลกเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม และเทคนิคหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของคนในสาขาต่าง ๆ ทั้งที่เป็นงานเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการบริการซึ่งมีปรากฏขึ้นในเมืองและชนบท รวมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก

ความรู้ที่ได้รับจะทำให้ผู้ศึกษาสามารถมองหาลู่ทางว่า ควรจะแสวงหาและฝึกฝนความรู้ความสามารถในด้านใดให้เกิดความชำนาญอย่างแท้จริงก่อนจะเข้าสู่ตลาดแรงงานต่อไป การเข้าสู่ตลาดแรงงานนั้นหมายถึงการไป เป็นลูกจ้างหรือพนักงานในองค์กรธุรกิจและราชการ ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งเป็นการออกไปเป็นผู้ประกอบการด้วยตนเอง ผู้เขียนเชื่อว่าในสังคมทุกสังคมและในสังคมไทยของเราเปิดโอกาสให้คนหางานทำและมีลู่ทางในการลงทุนอย่างกว้างขวาง หากผู้เรียนได้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างของสังคม ระบบเศรษฐกิจของประเทศและของโลก รวมทั้งสาขางานอาชีพประเภทต่าง ๆ แล้ว ย่อมจะเป็นโอกาสที่ผู้ศึกษาจะสามารถ เริ่มต้นงานใหม่ ๆ หรือแสวงหางานที่ตนเองพอใจโดยไม่ยากลำบากนัก เพราะการศึกษาทุกประเภทที่มีอยู่ในสังคมจะเป็นการเปิดโลกกว้างเพื่อเราจะได้ เริ่มต้นฝึกหัดทักษะและความชำนาญในงานอาชีพที่สังคมต้องการ

ข. ประโยชน์ต่อสังคม หากแต่ละคนเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิตแล้ว ย่อมเป็นการเกื้อหนุนให้สังคมทั้งสังคมเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทั้งนี้ เพราะแต่ละคนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมซึ่งต้องร่วมกันสร้างสรรค์ เพื่อให้คนไทยหลุดพ้นจากสภาพด้อยพัฒนา ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาสังคมของทุกประเทศ

ในส่วนของการบริหารและองค์กรพัฒนาเอกชนนั้น ยังมีความต้องการบุคลากรเพื่อเข้าทำงานเป็นตัวแทนสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของประชาชน หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรมแรงงาน กรมประชาสัมพันธ์ กรมพัฒนาชุมชน สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท และกรมการปกครองของกระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น ในภาคเอกชนนั้น ปัจจุบันมีองค์กร สมาคม และมูลนิธิมากมายที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในการปรับปรุงอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ของคน ผู้ที่สนใจเข้าร่วมทำงานในองค์กรทั้งของรัฐและเอกชนดังที่กล่าวถึงนี้จะมีส่วนในการพัฒนาสังคมโดยตรง

2. ประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการ

การวิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพทุกแขนงจะมีผลต่อการสนับสนุนความรู้ทางด้านสังคมวิทยาว่าด้วยการอาชีพให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อาทิเช่น การวิจัยเพื่อพัฒนาการเกษตรกรรมในด้านการเลี้ยงกุ้ง การเลี้ยงปลาตุ๊ก การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการปลูกกาแฟซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ชีวภาพ (bio-technology) การพัฒนาแผงวงจรไฟฟ้า คอมพิวเตอร์ และวิดีโอที่ต้องใช้ความรู้สาขาอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนการวิจัยพัฒนาระบบข่าวสารข้อมูลเพื่อการตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ การศึกษาวิจัยในงานสาขาอาชีพด้านต่าง ๆ ดังกล่าวจะก่อให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพ เพิ่มคุณภาพสินค้าและบริการให้ก้าวไกลเพื่อความ เป็นเลิศทางเทคโนโลยี และจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษยชาติทั้งในปัจจุบันและอนาคต

นอกจากนี้ การค้นคว้าวิจัยจะทำให้คนได้ตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคม ซึ่งข้อสรุปของการวิจัยแต่ละสาขาจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวิชาการด้านนี้มาก ทั้งนี้ เนื่องจากการค้นคว้าย่อมก่อให้เกิดการสะสมทางวัฒนธรรม หากผู้ใดที่ศึกษากำลังกำลังใจและสติปัญญาให้แก่ทางวิชาการ ย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างใหญ่หลวงต่ออนุชนรุ่นหลังที่จะได้เสริมแต่งความรู้ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

แนวทางการจัดลำดับเนื้อหา

หนังสือเล่มนี้ได้วางรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ดังนี้ ในบทที่หนึ่งได้กล่าวถึงคำจำกัดความของคำว่าอาชีพ และได้อธิบายถึงคุณลักษณะสำคัญที่ประกอบกันขึ้นเป็นกิจกรรมเกี่ยวกับอาชีพของมนุษย์ รวมทั้งได้เปรียบเทียบการใช้คำว่าอาชีพกับวิชาชีพอย่างละเอียด บทที่สองจะกล่าวถึงอาชีพกับสังคม โดยพยายามค้นคว้าวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพของคนกับสภาพของสังคมประเภทต่าง ๆ เช่น ในสังคมดั้งเดิม สังคมอุตสาหกรรม และสังคมหลังอุตสาหกรรมอย่างละเอียด

แต่เนื่องจากผู้อ่านเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ในสังคมก่อนอุตสาหกรรม ดังนั้น บทที่ 3 จะเน้นศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงลักษณะการประกอบอาชีพของคนในสังคมประเภทนี้ ซึ่งเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสังคมจะแปรผันไปมากมายเพียงใดก็ตาม สมาชิกของสังคมแต่ละคนมักจะทำหน้าที่ตรงกับอุดมการณ์ บุคลิกภาพ และนิสัยของคนเป็นสำคัญ อีกทั้งงานชนิดนั้น ๆ เป็นงานที่สังคมยอมรับและตรงตามกระแสหลักของการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้ บทที่ 4 จะกล่าวถึงอุดมการณ์แห่งการพัฒนากับการประกอบอาชีพอย่างละเอียดโดยเน้นกล่าวถึงการแปลความหมายการพัฒนา เพื่อให้ทราบว่าสังคมแต่ละสังคมได้กำหนดลักษณะสังคมในอุดมคติเป็นอย่างไร และได้มีการสร้างแผนพัฒนาประเทศเพื่อให้สังคมก้าวไปถึงเป้าหมายนั้น ๆ ในขณะเดียวกัน กลุ่มงานอาชีพของคนในสังคมก็จะเกิดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนา

บทที่ 5 จะอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมของไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเพื่อให้ผู้อ่านได้เรียนรู้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจไทยกับลักษณะการประกอบอาชีพ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสามารถมองเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคมและสามารถเข้าใจสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ความรู้ที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพและการพัฒนาอาชีพซึ่งจะได้กล่าวไว้ในบทที่ 6 ส่วนบทที่ 7 นั้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มอาชีพและบทที่ 8 เป็นบทสรุป

จะเห็นได้ว่า หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 3 ภาคใหญ่ ๆ คือ ภาคที่หนึ่งเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวความคิดทางด้านการประกอบอาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะ เศรษฐกิจและสังคม โดยได้

กล่าวไว้ตั้งแต่บทที่ 2 ถึงบทที่ 5 ส่วนภาคที่ 2 (บทที่ 6 และ 7) และภาคผนวกจะเป็นเสมือนคู่มือที่ผู้ศึกษาสามารถนำเอาไปใช้ในชีวิตจริง โดยจะได้อธิบายถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ และการปฏิบัติตัวในการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพและการพัฒนาอาชีพ

ในส่วนของภาคผนวกตอนสุดท้ายของหนังสือนี้ ผู้เขียนได้นำเอาเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ ทั้งที่เป็น เรื่องสู่ทางการลงทุนในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม แนวทางการศึกษาด้านการตลาดต่างประเทศ นิสัยการทำงานและบริหารงานแบบเกาหลี และตัวอย่างการเขียนจดหมายสมัครงานมาเสนอไว้ให้ผู้อ่านได้ศึกษา เพื่อให้มีความรอบรู้กว้างขวางยิ่งขึ้นก่อนที่จะเรียนจบการศึกษา

เชิงอรรถที่ 1

(1) อ้างใน Arther Salz, "Occupation," **Encyclopaedia of the Social Sciences** Vol 11 (1965), p. 424.

(2) International Labour Office, **International Standard Classification of Occupations**, (Geneva, 1949), p. 14.

(3) Arthur Salz, *op cit.* pp. 424-434

(4) Talcott Parsons, "Professions." **International Encyclopaedia of the Social Sciences** Vol. 12 (1968), p. 536.

(5) **A Dictionary of the Social Sciences** (UNESCO: Free Press, 1964), p. 474.